

Định hướng giáo dục kĩ năng thế kỉ XXI cho học sinh trung học cơ sở vùng khó khăn

Nguyễn Thị Việt Hà¹, Trần Thị Hiền Lương²,
Nguyễn Tuyết Nga³, Nguyễn Thị Kiều Oanh⁴, Nguyễn Thanh Trinh⁵

¹ Email: hanv1973@yahoo.com

² Email: luonganhtung@yahoo.com

³ Email: ntnga61@yahoo.com.vn

⁴ Email: kieuoanhkhgd@gmail.com

⁵ Email: trinh.nguyenthanh@gmail.com

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam
101 Trần Hưng Đạo, Hoàn Kiếm, Hà Nội, Việt Nam

TÓM TẮT: Trước yêu cầu phát triển nguồn nhân lực địa phương và yêu cầu đáp ứng được với cuộc sống hiện đại, mỗi người sống trong xã hội hiện tại cần có năng lực và phẩm chất của công dân thế kỉ XXI. Với sự phát triển mạnh mẽ của khoa học và công nghệ, sự hình thành và phát triển kĩ năng thế kỉ XXI đã trở thành một yêu cầu quan trọng của nhân cách con người hiện đại. Trong khi hiện nay, việc giáo dục kĩ năng thế kỉ XXI ở các trường trung học cơ sở vùng khó khăn mới chỉ quan tâm giáo dục một số kĩ năng sống giúp học sinh bước đầu hòa nhập với cuộc sống. Trong bối cảnh hội nhập quốc tế và kinh tế thị trường hiện nay, cần phải đẩy mạnh hơn nữa các giải pháp giáo dục kĩ năng thế kỉ XXI cho học sinh trung học cơ sở vùng khó khăn. Bài viết trình bày định hướng về mục tiêu giáo dục kĩ năng thế kỉ XXI cho học sinh trung học cơ sở vùng khó khăn; trên cơ sở đó đề xuất hệ thống các kĩ năng thế kỉ XXI cần thiết giáo dục cho học sinh trung học cơ sở vùng khó khăn; đề xuất cách thức giáo dục thông qua việc dạy học tích hợp trong các môn học và giáo dục thông qua hoạt động trải nghiệm.

TỪ KHÓA: Kĩ năng thế kỉ XXI; giáo dục; trung học cơ sở; vùng khó khăn.

→ Nhận bài 21/12/2018 → Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa 14/01/2019 → Duyệt đăng 25/02/2019.

1. Đặt vấn đề

Trong những năm gần đây, thuật ngữ “Kĩ năng thế kỉ XXI” (KNTK XXI) được nhắc đến nhiều trên truyền thông, trong các hội thảo về giáo dục – đào tạo, trong hoạt động tuyển dụng lao động của các tổ chức, đơn vị và đặc biệt là trong các hoạt động rèn kĩ năng cho học sinh (HS) ở các nhà trường phổ thông. KNTK XXI bao gồm các kĩ năng mềm, giúp con người có khả năng tư duy, làm việc, sử dụng công nghệ thông tin, truyền thông (ICT) và sống hoà nhập xã hội.

HS trung học cơ sở (THCS) ở vùng dân tộc và miền núi thường sống chân thực, mộc mạc, yêu ghét rạch ròi, ham hiểu biết, song thường sống khép kín, ít bộc lộ. Các em rất gắn bó với gia đình, bản làng và người thân của mình, coi trọng tình cảm và thường giải quyết các vấn đề bằng tình cảm. HS dân tộc có lòng tự trọng cao, trách nhiệm với công việc được giao nhưng thường hay bảo thủ và tự ti, khó thích nghi với hoàn cảnh, môi trường mới. Nhiều HS học ở các trường phổ thông dân tộc nội trú hoặc bán trú phải sống xa gia đình nên các em thường gắn bó với các bạn, cùng học, cùng ngủ, cùng ăn với nhau trong khu kí túc xá; thầy cô giáo trong trường có ảnh hưởng rất lớn đến việc hình thành nhân cách của các em. Các em thường rất tự lập và có ý thức tập thể cao. Tuy nhiên, do kĩ năng sống còn hạn chế nên trong cuộc sống tập thể, các em cũng gặp không ít khó khăn. Đặc điểm nổi bật của HS dân tộc thiểu số là khả năng tư duy bằng trực quan - hình ảnh (đặc biệt hứng thú với sự vật, hình ảnh cụ thể gắn gũi với đời sống). Tuy nhiên, các em dễ thừa nhận điều người khác nói, ít đi sâu tìm hiểu nguyên nhân, diễn biến hoặc hậu quả của sự vật,

hiện tượng. Tính linh hoạt mềm dẻo trong tư duy, khả năng thay đổi giải pháp, thay đổi dự kiến cho phù hợp với hoàn cảnh còn chậm. Năng lực phân tích, tổng hợp và khái quát hóa ở các em còn hạn chế, thiếu toàn diện; các em thường hay nhầm lẫn giữa thuộc tính bản chất và không bản chất của sự vật, hiện tượng. Điều này dẫn đến việc các em dễ bị lôi kéo vào những tệ nạn xã hội và gặp nhiều khó khăn trong cuộc sống hiện đại.

Trước yêu cầu phát triển nguồn nhân lực địa phương và yêu cầu đáp ứng được với cuộc sống hiện đại, mỗi người sống trong xã hội hiện tại cần có năng lực và phẩm chất của công dân thế kỉ XXI. Với sự phát triển mạnh mẽ của khoa học công nghệ và tin học, sự hình thành và phát triển KNTK XXI đã trở thành một yêu cầu quan trọng của nhân cách con người hiện đại. Trong khi hiện nay, việc giáo dục KNTK XXI ở các trường THCS vùng khó khăn mới chỉ quan tâm giáo dục một số kĩ năng sống giúp HS bước đầu hòa nhập với cuộc sống. Trong bối cảnh hội nhập quốc tế và kinh tế thị trường hiện nay, cần phải đẩy mạnh hơn nữa các giải pháp giáo dục KNTK XXI cho HS THCS vùng khó khăn.

Giáo dục KNTK XXI cho HS THCS ở vùng khó khăn góp phần giải quyết một cách tích cực nhu cầu và quyền con người, quyền công dân được ghi trong pháp luật Việt Nam và quốc tế. Giáo dục KNTK XXI giúp con người sống an toàn, lành mạnh và có chất lượng trong xã hội hiện đại với văn hóa đa dạng và với nền kinh tế phát triển. Thế giới được coi là một mái nhà chung, mỗi con người với tư cách là “Công dân toàn cầu”. Qua quá trình nghiên cứu kinh

nghiệm quốc tế về giáo dục KNTK XXI và thực trạng của Việt Nam trên cơ sở tham chiếu hoạt động giáo dục kỹ năng sống đã triển khai từ những năm 2011, chúng tôi đề xuất những định hướng giáo dục KNTK XXI về mục tiêu, hệ thống các KNTK XXI và cách thức tổ chức thực hiện ở nhà trường THCS vùng khó khăn.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số định hướng về giáo dục kỹ năng thế kỷ XXI cho học sinh trung học cơ sở vùng khó khăn

2.1.1. Mục tiêu giáo dục kỹ năng thế kỷ XXI

Giáo dục KNTK XXI cho HS trường THCS vùng khó khăn nhằm:

- Trang bị cho HS những kiến thức và kỹ năng cần thiết để đảm nhận những thách thức của tương lai, biết chịu trách nhiệm và đóng góp có ý nghĩa đối với gia đình, cộng đồng và quốc gia của mình.

- Đào tạo để HS có kỹ năng mềm, cho phép họ linh hoạt và thích nghi trong các vai trò khác nhau hoặc trong các lĩnh vực khác nhau của cuộc sống.

- Rèn luyện cho HS tính linh hoạt, chủ động, sáng tạo nhằm đáp ứng được những thay đổi nhanh chóng của đất nước và thế giới.

- Trang bị cho HS những kỹ năng/năng lực mà họ cần phải có để trở thành công dân toàn cầu và làm việc có hiệu quả trong xã hội tri thức của thế kỷ XXI.

- Tạo điều kiện cho HS được tiếp cận với các cơ hội học tập của thế kỷ XXI để phát triển thành nhà lãnh đạo, người lao động và công dân toàn cầu.

2.1.2 Các kỹ năng thế kỷ XXI có thể giáo dục trong nhà trường trung học cơ sở vùng khó khăn

Các KNTK XXI có thể giáo dục trong nhà trường THCS vùng khó khăn bao gồm các kỹ năng cơ bản sau:

a. Nhóm kỹ năng tư duy

1/ Tư duy sáng tạo

Tư duy sáng tạo là khả năng tư duy độc lập, biết nhận ra và tạo ra những ý tưởng mới mẻ, độc đáo, vượt ra khỏi cách tư duy theo lối mòn.

Tư duy sáng tạo được thể hiện qua cách nhìn nhận và giải quyết vấn đề theo một cách mới, với ý tưởng mới, theo phương thức mới, cách sắp xếp và tổ chức mới; là khả năng khám phá và kết nối mối quan hệ giữa các khái niệm, ý tưởng, quan điểm, sự việc; độc lập trong suy nghĩ.

Tư duy sáng tạo là một kỹ năng sống vô cùng cần thiết, bởi vì trong cuộc sống hằng ngày, con người thường xuyên bị đặt vào những hoàn cảnh bất ngờ hoặc ngẫu nhiên xảy ra. Khi gặp những hoàn cảnh như vậy đòi hỏi chúng ta phải có tư duy sáng tạo để có thể ứng phó một cách linh hoạt và phù hợp.

2/ Tư duy phản biện

Tư duy phản biện là tư duy có suy xét, cân nhắc, đánh giá và liên hệ mọi khía cạnh của các nguồn thông tin với thái độ hoài nghi tích cực, dựa trên những tiêu chuẩn nhất định để tìm ra những thông tin phù hợp nhất nhằm giải quyết các vấn đề đặt ra.

Kỹ năng tư duy phản biện rất cần thiết để con người có thể đưa ra được những quyết định, những hành động phù hợp. Nhất là trong xã hội hiện đại ngày nay, khi mà con người luôn phải đối mặt với nhiều vấn đề của cuộc sống, luôn phải xử lý nhiều nguồn thông tin đa dạng... thì kỹ năng tư duy phản biện càng trở nên quan trọng đối với mỗi cá nhân.

3/ Kỹ năng giải quyết vấn đề

Kỹ năng giải quyết vấn đề là khả năng của cá nhân biết quyết định lựa chọn phương án tối ưu và hành động theo phương án đã chọn để giải quyết vấn đề hoặc tình huống gặp phải trong cuộc sống một cách phù hợp và kịp thời.

Kỹ năng giải quyết vấn đề rất quan trọng trong cuộc sống, giúp cho con người có được sự lựa chọn phù hợp và kịp thời, đem lại thành công trong cuộc sống. Ngược lại, nếu không có kỹ năng này, con người ta có thể có những quyết định sai lầm hoặc chậm trễ, gây ảnh hưởng tiêu cực đến các mối quan hệ, đến công việc và tương lai cuộc sống của bản thân; đồng thời còn có thể làm ảnh hưởng đến gia đình, bạn bè và những người có liên quan.

b. Nhóm kỹ năng làm việc

1/ Kỹ năng giao tiếp

Kỹ năng giao tiếp là khả năng bày tỏ suy nghĩ, ý kiến, nhu cầu, mong muốn, cảm xúc của bản thân một cách tự tin theo hình thức ngôn ngữ nói, viết hoặc sử dụng các yếu tố phi ngôn ngữ một cách phù hợp với đối tượng giao tiếp, hoàn cảnh và văn hoá; biết lắng nghe, tôn trọng ý kiến người khác ngay cả khi bất đồng quan điểm, biết phản hồi và nhận phản hồi một cách tích cực để nâng cao hiệu quả công việc.

Thể hiện sự mạnh dạn, tự tin trong giao tiếp cũng sẽ giúp cho giao tiếp hiệu quả hơn.

Kỹ năng giao tiếp là một trong những kỹ năng mềm rất quan trọng trong thế kỷ XXI. Kỹ năng giao tiếp giúp con người biết đánh giá tình huống giao tiếp và điều chỉnh cách giao tiếp một cách phù hợp, hiệu quả; cởi mở bày tỏ suy nghĩ, cảm xúc nhưng không làm hại hay gây tổn thương cho người khác. Tự tin trong giao tiếp cũng giúp con người có suy nghĩ tích cực và lạc quan trong cuộc sống.

Có kỹ năng giao tiếp giúp chúng ta cải thiện các mối quan hệ trong gia đình cũng như ngoài xã hội (biết gìn giữ mối quan hệ tích cực với các thành viên trong gia đình - nguồn hỗ trợ quan trọng cho mỗi chúng ta; biết cách xây dựng mối quan hệ với bạn bè mới - đây là yếu tố rất quan trọng đối với niềm vui cuộc sống...). Kỹ năng giao tiếp cũng giúp ta biết cách kết thúc các mối quan hệ khi cần thiết trên tinh thần, thái độ xây dựng.

Kỹ năng giao tiếp là yếu tố cần thiết cho nhiều kỹ năng khác như bày tỏ sự cảm thông, thương lượng, hợp tác, tìm kiếm sự giúp đỡ, giải quyết mâu thuẫn, kiểm soát cảm xúc.

2/ Kỹ năng hợp tác

Hợp tác là cùng chung sức giúp đỡ, hỗ trợ lẫn nhau trong một công việc, một lĩnh vực nào đó vì mục đích chung. Kỹ năng hợp tác là khả năng cá nhân biết chia sẻ trách nhiệm, biết cam kết và cùng làm việc có hiệu quả với những thành viên khác trong nhóm. Kỹ năng hợp tác là một trong

những kỹ năng quan trọng trong quá trình đi tới thành công của mỗi người trong một xã hội hiện đại, bởi vì:

- Mỗi người đều có những điểm mạnh và hạn chế riêng. Sự hợp tác trong công việc giúp mọi người hỗ trợ, bổ sung cho nhau, tạo nên sức mạnh trí tuệ, tinh thần và thể chất, vượt qua khó khăn, đem lại chất lượng và hiệu quả cao hơn cho công việc chung.

- Trong xã hội hiện đại, lợi ích của mỗi cá nhân, mỗi cộng đồng đều phụ thuộc vào nhau, ràng buộc lẫn nhau; mỗi người như một chi tiết của một cỗ máy lớn, phải vận hành đồng bộ, nhịp nhàng, không thể hành động đơn lẻ.

- Kỹ năng hợp tác còn giúp cá nhân sống hài hòa và tránh xung đột trong quan hệ với người khác.

3/ Kỹ năng tự học

Tự học là một quá trình mà người học tự thực hiện các hoạt động học tập, có thể cần hoặc không cần sự hỗ trợ của người khác, dự đoán được nhu cầu học tập của bản thân, xác định được mục tiêu học tập, phát hiện ra nguồn tài liệu, con người giúp ích được cho quá trình học tập, biết lựa chọn và thực hiện chiến lược học tập và đánh giá được kết quả thực hiện. Kỹ năng tự học không chỉ quan trọng trong quãng thời gian ngồi trên ghế nhà trường, mà nó cần thiết cho suốt thời gian làm việc sau này của cả đời người. Nhất là ngày nay, khi mà thế giới biến đổi quá nhanh đến nỗi mỗi ngày, mỗi tờ báo đều đăng tải những phát minh mới, sản phẩm mới, phương pháp mới, công cụ mới khiến ta lạc hậu nếu như không chịu tự học. Nếu chúng ta không có kỹ năng tự học để tiếp thu liên tục những đổi mới này, thì sẽ mãi là người đứng sau và đứng sau mãi mãi.

4/ Kỹ năng lập kế hoạch

Kế hoạch là một tập hợp những hoạt động/công việc được sắp xếp theo trình tự nhất định, chia thành các giai đoạn, các bước thời gian thực hiện, có phân bổ nguồn lực và xác định biện pháp triển khai thực hiện nhằm đạt được mục tiêu đề ra.

Kỹ năng lập kế hoạch là khả năng của con người biết đề ra mục tiêu, xác định và sắp xếp các hoạt động/công việc theo các mốc thời gian, phân bổ nguồn lực cho mỗi hoạt động/công việc và đề ra các biện pháp thực hiện để đạt được mục tiêu.

Kỹ năng lập kế hoạch giúp chúng ta sống có mục đích, quản lý được thời gian và chủ động trong cuộc sống.

5/ Kỹ năng định hướng nghề nghiệp

Kỹ năng định hướng nghề nghiệp là khả năng của con người:

- Nhận biết và hiểu được một số công việc/ nghề truyền thống ở địa phương và/ hoặc một số nghề phổ biến.

- Nhận ra được vai trò kinh tế của một số nghề quen thuộc đối với xã hội.

- Phân tích được một số thông tin chính về các nghề mà cá nhân quan tâm.

- Nhận thức được sở thích, khả năng của bản thân. Chỉ ra được một số điểm mạnh, điểm yếu, sở thích, khả năng có liên quan đến nghề nào đó và bước đầu có ý thức rèn luyện một số năng lực và phẩm chất cần có của người lao động.

- Lựa chọn được hướng đi phù hợp cho bản thân, lập được kế hoạch học tập và rèn luyện phù hợp.

Với mỗi người, việc có một định hướng nghề nghiệp đúng đắn sẽ là nền tảng vững chắc cho cuộc sống tương lai của mình. Đặc biệt, HS THCS vùng dân tộc và miền núi ít có cơ hội tiếp xúc với các phương tiện thông tin thì việc giúp HS phát triển kỹ năng định hướng nghề nghiệp càng cần thiết hơn, giúp các em có kế hoạch học tập rèn luyện phù hợp với hướng đi của mình.

c. Nhóm kỹ năng sử dụng công cụ làm việc

1/ Kỹ năng tìm kiếm và xử lý thông tin

Tìm kiếm thông tin là quá trình tập hợp thông tin theo những tiêu chí cụ thể nhằm làm rõ những vấn đề, nội dung liên quan đến lĩnh vực nhất định. Quá trình xử lý thông tin: Bắt đầu với những thông tin ban đầu, chúng ta sẽ thực hiện quá trình phân tích, phân loại thông tin theo các nguyên tắc và phương pháp nhất định, trên cơ sở đó đưa ra các biện pháp giải quyết công việc. Hay còn gọi xử lý thông tin là quá trình đối chiếu, chọn lọc, chỉnh lý, biên tập thông tin theo mục đích, yêu cầu xác định. Đây là công việc bắt buộc nhằm nâng cao chất lượng và hiệu quả sử dụng thông tin, tránh sự quá tải, nhiễu thông tin. Trong thời đại bùng nổ thông tin hiện nay, kỹ năng tìm kiếm và xử lý thông tin là một kỹ năng quan trọng giúp con người có thể có được những thông tin cần thiết một cách đầy đủ, khách quan, chính xác, kịp thời.

2/ Kỹ năng công nghệ thông tin và truyền thông (ICT)

Khi nói một cá nhân có *Kỹ năng ICT*, ta hiểu rằng cá nhân đó có khả năng sử dụng ICT một cách thích hợp để tiếp cận, quản lý và đánh giá thông tin, phát triển những hiểu biết mới và giao tiếp với người khác để từ đó tham gia hiệu quả trong cuộc sống xã hội. Việc trang bị kỹ năng ICT cho HS trong nhà trường phổ thông giúp chuẩn bị cho các em khả năng và cơ hội tìm kiếm, tiếp nhận, mở rộng tri thức và sáng tạo trong thời đại thông tin, kết nối và toàn cầu hóa; hỗ trợ đắc lực HS tự học và tập nghiên cứu; tạo cơ sở vững chắc cho việc ứng dụng công nghệ kỹ thuật số, phục vụ phát triển nội dung kiến thức mới...

d. Nhóm kỹ năng sống hòa nhập với xã hội

1/ Kỹ năng tự nhận thức

Kỹ năng tự nhận thức là một kỹ năng sống cơ bản, là khả năng con người có thể ý thức rõ ràng về cảm xúc, tính cách, quan điểm, giá trị và động cơ, hiểu biết và chấp nhận những tố chất vốn có để phát huy điểm mạnh, hạn chế những điểm yếu nhằm tổ chức tốt cuộc sống và cải thiện mối quan hệ của mình với mọi người. Tự nhận thức là nền tảng hỗ trợ con người trong việc giao tiếp, ứng xử phù hợp với mọi người xung quanh. Tự nhận thức giúp con người sống nhân ái, cư xử đúng mực với mọi người. Ngoài ra, nó còn giúp chúng ta hiểu đúng về bản thân, từ đó có những quyết định và lựa chọn đúng đắn, phù hợp với khả năng, điều kiện hoàn cảnh thực tế và yêu cầu của xã hội. Ngược lại, đánh giá sai về bản thân có thể dẫn đến những hạn chế hoặc ảo

trường về năng lực, sở trường của con người và gây thất bại cho việc giao tiếp với người khác trong cuộc sống.

2/ *Kĩ năng xác định giá trị*

Giá trị là những gì con người cho là quan trọng, là có ý nghĩa đối với bản thân mình, có tác dụng định hướng cho suy nghĩ, hành động và lối sống của bản thân trong cuộc sống. Giá trị có thể là những chuẩn mực đạo đức, những chính kiến, thái độ, và thậm chí là thành kiến đối với một điều gì đó...Giá trị có thể là giá trị vật chất hoặc giá trị tinh thần, có thể thuộc các lĩnh vực văn hoá, nghệ thuật, đạo đức, kinh tế,...Mỗi người đều có một hệ thống giá trị riêng. Kĩ năng xác định giá trị là khả năng con người xác định được những giá trị của bản thân mình để sống và hành động theo những giá trị đó. Kĩ năng xác định giá trị có ảnh hưởng lớn đến quá trình ra quyết định của mỗi người. Kĩ năng này còn giúp người ta biết tôn trọng người khác, biết chấp nhận rằng người khác có những giá trị và niềm tin khác. Giá trị không phải là bất biến mà có thể thay đổi theo thời gian, theo các giai đoạn trưởng thành của con người. Giá trị phụ thuộc vào giáo dục, vào nền văn hoá, vào môi trường sống, học tập và làm việc của cá nhân.

3/ *Kĩ năng tự bảo vệ*

Kĩ năng tự bảo vệ là khả năng con người tự nhận biết được những nguy hiểm đang đe dọa mình, có thể ứng phó và thoát khỏi những nguy hiểm đó. Một số kĩ năng cơ bản giúp HS có thể tự bảo vệ mình là: Kĩ năng phòng tránh tai nạn thương tích; kĩ năng ứng phó với tình huống căng thẳng; kĩ năng tìm kiếm sự hỗ trợ;...Do điều kiện sống của HS vùng khó khăn thường ở những nơi có địa hình hiểm trở, đi lại khó khăn nên trong cuộc sống và sinh hoạt các em cũng dễ gặp phải những tình huống nguy hiểm. HS trong độ tuổi học THCS tuổi dễ bị lợi dụng và rơi vào những hoàn cảnh nguy hiểm do các em chưa thể ý thức hết được những nguy cơ đe dọa đến mình. Đôi khi hành động theo bản năng tò mò, thích khám phá mà đã tự đẩy mình vào hoàn cảnh nguy hiểm. Đặc biệt, với bản chất thật thà, dễ tin người của HS dân tộc thiểu số thì nguy cơ bị lôi kéo vào những tình huống nguy hiểm càng cao. Vì vậy, chỉ khi chính các em hiểu và biết được cách bảo vệ mình, HS mới có thể an toàn.

2.2. Cách thức tổ chức thực hiện giáo dục kĩ năng thế kỉ XXI ở nhà trường trung học cơ sở vùng khó khăn

Việc giáo dục KNTK XXI cho HS trong nhà trường phổ thông nói chung, trường THCS vùng khó khăn nói riêng có thể được thực hiện thông qua dạy học các môn học và tổ chức các hoạt động trải nghiệm để tạo điều kiện, cơ hội cho HS được thực hành, trải nghiệm KNTK XXI trong quá trình học tập.

2.2.1 Giáo dục kĩ năng thế kỉ XXI thông qua dạy học tích hợp trong một số môn học

Tích hợp trong dạy học là một xu thế quốc tế đã xuất hiện từ lâu và được nhiều nước trên thế giới vận dụng nhằm phát triển năng lực người học. Tích hợp là một cách thức để chuyển tải những nội dung cần giáo dục cho HS nhưng không thể đưa riêng thành môn học trong chương trình

chính khoá. Chương trình giáo dục phổ thông mới với quan điểm “tích hợp cao ở những lớp dưới, phân hoá dần ở các lớp học trên” và đã xác định số lượng và thời lượng của các môn học trong chương trình. Vì vậy, KNTK XXI không thể xây dựng thành một môn học độc lập. Do đó, dạy học tích hợp trong một số môn học là một giải pháp để giáo dục KNTK XXI cho HS. Việc tích hợp KNTK XXI trong một số môn học có thể tiếp cận dưới hai góc độ, đó là tiếp cận dưới góc độ nội dung và tiếp cận dưới góc độ phương pháp dạy học.

- Tiếp cận dưới góc độ nội dung: Các môn như Ngữ văn, Giáo dục công dân, Lịch sử - Địa lí, Khoa học tự nhiên là những môn học có ưu thế tích hợp trong nội dung môn học một số kĩ năng như kĩ năng tự nhận thức, kĩ năng xác định giá trị, kĩ năng định hướng nghề nghiệp, kĩ năng tự bảo vệ, kĩ năng giao tiếp, ...

- Tiếp cận dưới góc độ phương pháp dạy học: Các kĩ năng như tư duy sáng tạo, tư duy phản biện, giải quyết vấn đề, kĩ năng tự học, kĩ năng hợp tác, kĩ năng tìm kiếm và xử lí thông tin, ICT,... được chuyển tải thông qua các phương pháp dạy học tích cực ở tất cả các môn học.

2.2.2 Giáo dục kĩ năng thế kỉ XXI thông qua hoạt động trải nghiệm

KNTK XXI chỉ được hình thành khi người học được trải nghiệm qua các tình huống thực tế. Mặc dù điều kiện sinh sống và học tập của HS THCS ở vùng dân tộc và miền núi còn nhiều khó khăn, song cơ hội trải nghiệm của HS thì không ít. Các cơ sở giáo dục cần phát huy tiềm năng này, tổ chức cho các em tham gia các hoạt động trải nghiệm để giúp các em rèn luyện KNTK XXI, sẵn sàng cho cuộc sống tương lai.

a. Quan niệm về hoạt động trải nghiệm

Theo Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể, hoạt động trải nghiệm là hoạt động giáo dục bắt buộc được nhà trường tổ chức trong và ngoài lớp học, trường học, trong đó từng HS được trực tiếp tham gia, tổ chức và thực hiện hoạt động trong thực tiễn gia đình, nhà trường và xã hội, qua đó tích lũy kinh nghiệm, phát triển các phẩm chất và năng lực cốt lõi, phát huy tiềm năng sáng tạo của cá nhân để có khả năng thích ứng với cuộc sống, môi trường và nghề nghiệp tương lai.

Hoạt động trải nghiệm ở THCS giúp HS tiếp tục củng cố và phát triển các kĩ năng sống cơ bản, thói quen sống tích cực, nền nếp học tập, hành vi ứng xử văn hoá,... Hoạt động trải nghiệm ở THCS tập trung hơn vào phát triển phẩm chất, trách nhiệm của cá nhân trong học tập, với gia đình, cộng đồng. Hình thành cho HS năng lực tự đánh giá và tự điều chỉnh, năng lực giải quyết vấn đề, tham gia tích cực các hoạt động lao động, phục vụ cộng đồng phù hợp với lứa tuổi; biết tổ chức công việc một cách khoa học; có hứng thú, hiểu biết về một số lĩnh vực nghề nghiệp, xây dựng được kế hoạch học tập hướng nghiệp và có ý thức rèn luyện những phẩm chất cần có của người lao động trong thế kỉ XXI.

b. Loại hình hoạt động trải nghiệm

Hoạt động trải nghiệm ở các trường THCS vùng khó khăn có thể được thực hiện đều đặn từng tuần hoặc tháng dưới nhiều loại hình hoạt động: Sinh hoạt dưới cờ, sinh hoạt lớp hàng tuần, hoạt động trải nghiệm theo chủ đề, hoạt động câu lạc bộ,.. với các hình thức tổ chức trong và ngoài lớp học, ở nhà hoặc ở thôn, bản như tham quan, cắm trại, trò chơi, diễn đàn giao lưu, sân khấu hoá, lao động; hoạt động thiện nguyện, dự án và nghiên cứu khoa học,... với nhiệm vụ trải nghiệm được giao đến từng HS, đảm bảo quá trình rèn luyện KNTK XXI cho HS được diễn ra thực sự, giáo viên phối hợp với cha mẹ HS hướng dẫn, theo dõi và đánh giá kết quả hoạt động của HS.

c. Phương pháp giáo dục trong hoạt động trải nghiệm

Khi tổ chức hoạt động trải nghiệm, các trường THCS vùng khó cần chủ động lựa chọn các phương pháp và hình thức tổ chức cụ thể phù hợp với đặc điểm HS, điều kiện của nhà trường, địa phương. Các phương pháp giáo dục cần phải làm cho người học sẵn sàng tham gia trải nghiệm (điều này thực sự quan trọng đối với HS vùng khó do nhiều em còn hạn chế về ngôn ngữ và tâm lý nhút nhát); giúp người học suy nghĩ về những gì trải nghiệm, phát triển kỹ năng phân tích, khái quát hóa các kinh nghiệm có được; Tạo cơ hội cho người học có kỹ năng giải quyết vấn đề và ra quyết định dựa trên những tri thức và ý tưởng mới thu được từ trải nghiệm.

Các phương pháp giáo dục chủ yếu là: Phương pháp tình huống, phương pháp đóng vai, phương pháp dự án, phương pháp làm việc nhóm,...

Để tổ chức những hoạt động trải nghiệm cho HS THCS vùng khó khăn có hiệu quả, cần huy động sự tham gia, phối hợp, liên kết của nhiều lực lượng giáo dục trong và ngoài nhà trường như GV chủ nhiệm lớp, GV bộ môn, tổng phụ trách Đội, ban giám hiệu nhà trường, cha mẹ HS, chính quyền, các tổ chức, cá nhân và đoàn thể ở địa phương.

Như vậy, hoạt động trải nghiệm ở trường phổ thông có

nhiều khả năng giáo dục KNTK XXI cho HS, tạo cơ hội cho HS được rèn luyện, thực hành các KNTK XXI trong thực tiễn.

3. Kết luận

Việc giáo dục KNTK XXI sẽ giúp HS THCS rèn luyện hành vi có trách nhiệm đối với bản thân, gia đình và cộng đồng, có khả năng ứng phó tích cực trước sức ép của cuộc sống và sự lôi kéo, tác động của những yếu tố xấu, giúp các em sống an toàn và lành mạnh. HS có được những KNTK XXI là một biểu hiện của chất lượng giáo dục. Người có KNTK XXI sẽ biết ứng dụng những nguyên tắc phát triển bền vững vào cuộc sống của mình, dễ dàng thích ứng với sự thay đổi của cuộc sống.

Giáo dục KNTK XXI cần dựa trên cách tiếp cận năng lực. Chương trình giáo dục phổ thông mới đã xác định các năng lực chung cần hình thành và phát triển cho HS, đó là: Năng lực tự chủ và tự học; Năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo; Năng lực giao tiếp và hợp tác. Như vậy, việc giáo dục các KNTK XXI đáp ứng được mục tiêu hình thành, phát triển năng lực cho HS.

Mục tiêu của giáo dục KNTK XXI không chỉ dừng lại ở việc làm thay đổi nhận thức bằng cách cung cấp thông tin, tri thức mà tập trung vào mục tiêu xây dựng hoặc làm thay đổi hành vi theo hướng tích cực đối với các vấn đề đặt ra trong cuộc sống.

Giáo dục KNTK XXI giúp người học hiểu được những tác động mà hành vi và thái độ của mình có thể gây ra, có thái độ và hành vi tích cực đối với môi trường, đối với các vấn đề của cuộc sống, trang bị cho HS một chiếc cầu nối giữa hiện tại với tương lai, giúp HS thích ứng với cuộc sống hiện đại không ngừng biến đổi.

Vì vậy, giáo dục KNTK XXI cho HS nói chung và HS THCS ở vùng khó khăn nói riêng là thực sự cần thiết. Bộ Giáo dục và Đào tạo cần chỉ đạo để các nhà trường phổ thông, đặc biệt là các trường THCS vùng khó khăn đưa các nội dung của KNTK XXI vào giáo dục cho HS.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông, Chương trình tổng thể*.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), *Chương trình một số môn học, Chương trình Hoạt động trải nghiệm*.
- [3] Vụ Giáo dục Dân tộc - Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2012), *Nâng cao năng lực cho cán bộ quản lý trường phổ thông dân tộc bán trú*.
- [4] *Giáo dục kỹ năng sống trong môn Giáo dục công dân ở trường trung học cơ sở*, (2016), NXB Giáo dục Việt Nam.
- [5] Ananiadou - K. - & Claro - M., (2009), *21st century skills and competences for new millennium learners in OECD countries*, OECD Education Working Papers, No. 41. Paris: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/218525261154>
- [6] Dlodlo - N., (2010), *Access to ICT education for girls and women in rural South Africa: A case study*, Council for Scientific and Industrial Research, 21 (2), 12–56. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160791X09000268>
- [7] Dzansi - D. Y. & Amedzo - K., (2014), *Integrating ICT into Rural South African Schools : Possible Solutions for Challenges*, International Journal of Education and Science, 6 (2), 341–348.
- [8] http://www.p21.org/storage/documents/p21-stateimp_curriculuminstruction.pdf http://www3.weforum.org/docs/WEFUSA_NewVisionforEducation_Report2015.pdf <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1080685.pdf>
- [9] https://www.unodc.org/pdf/youthnet/action/message/escap_peers_07.pdf
- [10] Masinire - A., (2015), *Recruiting and retaining teachers in rural schools in South Africa : Insights from a rural teaching experience programme*. 25, 2–14
- [11] Mathevu - M. D. & Uwizeyimana - D. E., (2014), *The challenges facing the integration of ICT in teaching and learning activities in South African rural secondary schools*, Mediterranean Journal of Social Sciences, 5 (20), 1087–1097. doi:10.5901/mjss.2014.v5n20p1087., 2012.

THE ORIENTATION OF 21TH CENTURY SKILLS EDUCATION FOR LOWER SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN DISADVANTAGED AREAS

Nguyen Thi Viet Ha¹, Tran Thi Hien Luong²,
 Nguyen Tuyet Nga³, Nguyen Thi Kieu Oanh⁴, Nguyen Thanh Trinh⁵

¹ Email: hanv1973@yahoo.com
² Email: luonganhtung@yahoo.com
³ Email: ntnga61@yahoo.com.vn
⁴ Email: kieuoanhkhgd@gmail.com
⁵ Email: trinh.nguyenthanh@gmail.com

The Vietnam National Institute of Educational Sciences
 101 Tran Hung Dao, Hoan Kiem, Hanoi, Vietnam

ABSTRACT: *In response to the need to develop local human resources as well as other demands of modern life, every person living in the current society needs the competences and the quality of 21st century citizens. With the strong development of science and technology, the formation and development of 21st century skills has become an important requirement of modern human personality. However, the 21st century skills education for lower secondary school students in disadvantaged areas is recently concerned in educating some life skills to help them initially integrate with life. In the context of international integration and current market economy, it is necessary to further strengthen the solutions to 21st century skills education for lower secondary school students in the disadvantaged areas. The paper presents the orientation of the 21st century skills education goals for lower secondary school students in the disadvantaged areas, and on that basis proposes the system of necessary skills in the 21st century as well as the educating methods through integrated teaching and experiential activities.*

KEYWORDS: 21st century skills; education; lower secondary schools; disadvantaged areas.